

jaít. Hazai viszonylatban ebben a filmben találtuk meg például az ideipulai fesztivál legtöbb filmjéből hiányzó professzionalizmust. Külföldi visszhangjáról: a fantasztikus filmek trieszti nemzetközi fesztiváljának nagydíját *A megmentő* című Papić-mű kapta.

A megmentő parabola; parabola a gonoszról, a rosszról, a sátánról, a fasizmusról... az emberről.

TELEVÍZIO

NYOMATÉKOSÍTOTT SZÍNÉSZI JÁTÉK

A Play Strindberg tévéváltozatáról

A kérdés nem új keletű. Szabad-e kiváló színészi előadásokat minden különösebb adaptáció nélkül magnetoszkópszalagra venni? Mert gondoljunk csak jobban bele: vajon mi maradhat azon a mindössze 120 négyzetcentiméternyi fénylő felületen abból az élményből, amit kőszínházaink forgó- és nagyszínpadai kínálnak? A rendszeresebb tévénezők jól tudják, hogy sokszor jó vagy éppenséggel rendkívüli színházi élményből semmi vagy csak nagyon kevés. Példa erre Gobby Fehér Gyula *A szabadság pillanata* című történelmi drámája, amelyet a Szabadkai Népszínház előadása nyomán sugárzott az Újvidéki Televízió, s amikor a tévé szinte fényképesszé degradálta magát azzal, hogy csak a darab történelmi vonalát tudta követni, gondolati síkon, a tragikus lehetőségek művészi érzékeltetésében és kifejezésében viszont teljesen hatástalan maradt. Egy sikertelen kísérletből korai lenne szabályt csinálni, mert, hogy ismét csak az Újvidéki Televízió példáját említsem, már egészen sikeres, szinte elsődleges elményt jelentő tévé-adaptációban láthattuk a zomboriak két előadását, Katajevnek *A kör* négyszögesítését és Sterija vígjátékát, az utóbbi évek egyik legnagyobb vajdasági színházi élményét, a *Nősülés* és *Féjhezmenést*.

Ha a Dejan Mijač rendezte Sterija-darab színháztörténeti jelentőségű, akkor legalább annyira az az Újvidéki Színház előadása is, Dürrenmatt *Play Strindberg* című műve, amely a színművek tévére való adaptálásának újabb pozitív példajaként került a televízió műsorára, és sajnálhatjuk, hogy az előző darabokkal szemben ezt a remekművet csak tartományunk közönsége láthatta és nem országos publikum előtt futott, annál is inkább, mert elkészült a szerbhorvát nyelvű feliratozása is.

Friedrich Dürrenmatt: *Play Strindberg*. Újvidéki Televízió, 1977. IX. 22. Rendező: Radoslav Đorić. Vezető operatőr: Horváth Mihály, hangfelvevő: Zeljko Marić, díszlettervező: Nebojša Deljan, jelmeztervező: Annamária Mihajlović.

Az 1974 tavaszán megtartott bemutató, majd tartományi és országos jellegű színházi fesztiválokról hozott díjai és a sikeres felújítás ellenére is, bevallom, kissé szorongva ültem a képernyő elé, attól tartva, hogy a televízió nem ismeri fel azokat a lehetőségeket, amelyeket a mű ilyen megjelenítésre kínál. Oktalanul aggódtam, mert az újvidéki Play Strindberget, még a sok adáshiba és a bosszantóan rossz magnetoszkóp- és hangfelvétel sem tudta elrontani. Az ilyen felvételek nyilván nem válnak televízióink dicsőségére.

Az előadásról az elmúlt évek során számtalanszor cikkezünk, elemekre bontottuk, és újból összeraktuk, dicsértük a darabot, a rendezőt, a színészeket. És ez a tévébemutató is arról győzött meg bennünket, hogy nem oktanul. Hiszen Radoslav Doric ökölvívóringbe helyezett játéka mindvégig sziporkázó tragikomédia. A színpadainkon ritkán látott virtuóz színészi játék pedig külön erénye. Bokszmérkőzés ez tulajdonképpen, hiszen nem történik más, mint a várkapitány és felesége tizenkét meneten át püfölik egymást (nem fizikai értelemben, természetesen), hogy végül is a győztes nélküli küzdelem mégis afféle pokoljárás erejével hasson. Az előadás a legapróbb részletekig ki van dolgozva, olyannyira, hogy sem hozzáadni, sem elvenni nem szabad belőle. Nos éppen ezért volt helyes a választás, amikor a tévé-változatot is Doricra bízták, s nem olyan rendezőre, aki esetleg mást és többet szeretett volna kihúzni a darabból, mint amennyi abban már eleve benne volt. Azt hiszem, ez a mozzanat határozta meg elsősorban tévé-megjelenítésének teljes sikerét. S az, hogy a színészi hármas, Fejes György (Edgár), Romhányi Ibi (Alice) és Nagyellért János (Kurt) játéka már-már káprázatos (helyenként valóban az is). Kitűnő egyéni teljesítményük, de összjátékuk is. Nemcsak ügyelnek egymásra, hanem érzik is egymás játékát, és ami a legfontosabb, építenek a partnerre, a ritmust, a játékosságot egyaránt fokozva ezáltal. Ezt a szépen összehangolt játékot a tévé premier plánjai még jobban megmutatták; nyomatékositották a színészi játék egyébként is meggyőző erejét. Radoslav Doric higgadt és a játékhoz illő dinamikus kameraváltásokkal nemcsak tempót diktált, hanem a színész arcára összpontosító közelképeket úgy keverte, hogy ezáltal még inkább „kiugrasztotta” az egymást marcangoló házaspár egyszerre tragikus és komikus életének tartópilléreit: az álnokságot, kegyetlenséget, bosszúvágyat...

És micsoda zsarnok és gyűlölködő (ha sokszor magatehetetlen is) Fejes György Edgárja! A televízió csak hozzájárult ahhoz, hogy közelebbről is lássuk e nagyszerű, gesztusjelrendszerre épülő színészi teljesítményt, amely a szerepkövetelte ravaszságtól, a színlelt vagy tényleges ájulásokon át a katonás tartásig terjed. Fejesnek két erénye érvényesül különösképpen a darabban: testtartása és arcjátéka. Az előbbi mindvégig katonásan merev (ájuláskor is szálfaként dől el, és nem görnyed össze) még az ellentétekbe csapó hangulatváltozásokkor is, s így lesz szerepkoncepcióvá, a jellemformálás fontos elemévé. Arcjátéka pedig kifejező,

sőt olykor megrendítő is. Vérben forognak szemei, vagy éppen megkövesedve kidüllednek. Kitűnő orgánuma dikciója tisztátlanságát is feledtetni tudja.

A tévé-felvételen Romhányi és Nagyellért sátánkodása is elsősorban az arcjátékban jut kifejezésre, ha nem is olyan mértékben, mint Fejesnél, de mindenképpen meggyőzően, bizonyítva, hogy a figurára teljes egészében ráéreztek. Romhányi a színpadon mintha elegánsabban hatna, jobban betöltené a teret, mint a tévén, ahol a kamera helyébe nehezen tud közönséget képzelni, Nagyellért esetében viszont éppen a tévén jött be hitelesebben a gengszterfigura, s sikerült mellőznie a közelképeknél nagyon zavaró modoros arc- és nyakizomrándulást. Ez nagyfokú fegyelmezettségének eredménye.

Doric televíziórendezése — mert erre még egy-két mondat erejéig vissza kell térni — nem nagy rendezés, mint ahogy a kiváló színházi után már nem is kellett, hogy naggyá legyen. Arra ügyelt, hogy átmentse a közvetítésbe mindazokat az apró fogásokat is, amelyekben a színházi előadás is bővelkedett. Jól tudta, kamaraelőadást visz képernyőre, tehát olyan előadást, amely legközelebb áll a televízió műfajához, a tévédrámához, és így annak alapszabályai vezérelték. A Play Strindberget nézve mintha csak jó tévédrámát láttunk volna, a színpaddal való kapcsolatát csak a kelletténél jobban recsegő és ropogó színpaddeszkák érzékeltették. De érdemes lenne visszatapsolni!

BORDÁS Győző

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

DALI BELGRÁDBAN

A Grafički kollektív faburkolatú, kis termében, minden különösebb hírverés nélkül: Dali-kiállítás nyílt. 111 rézkarc és fametszet Dante- és Shakespeare-művekhez. Szokatlan ez a csend Dali körül; szokatlan a fiatalok tömegeinek megilletődöttsége is.

A képzőművészeti kézikönyvek helyett (annál is inkább, mivel Herbert Read pl. cinikus hízelgőnek és reakciónak tartja) egy fényképészhez fordultam, úgy határoztam, Brassaitól fogom kölcsönözni bevezetőm Dali-portróját. *Beszélgetések Picassóval* című könyvében írja: „Ugyancsak 1932-ben történt, hogy egy különös párral találkoztam Picassónál: a férfinak szép, olajbarna, de sápadt, beesett arca volt, kis bajuszkával; nagy szeme eszelősen csillagott; hosszú cigányos haja fénylett a brillantintól... A meghatározatlan korú, fiús alkatú nő sovány volt,